A 219

VI.

Hauer. Miscellanea II.

Szeben. Állami Levéltár Ms varia II. 9 II.

641 – 648, 401 – 434 A 648. oldal szövege a 401.-en folytatódik!

453 – 57. 636 – 638

ritualis est. De ea vero, quae est carna-
lis manducatio necessaria nobis, quatenus
Scriptura vos doceat, quomodo doceat,
quamque rigide eam requirat manducatio-
nem nobis praescribite, neque edocete. Pa-
ti enim sumus in omnem sortem verbum
Altissimi laeta cum conscientia sequi. Va-
lete!

Responsum Ministrorum Ecclesiae
Colosvariensis.

Salutem et omnis boni incrementum.
De 3tia manducatione nempe carnali, quam
nobis tribuitis, plane conscii nobis non sumus,
neque ex propositionibus nostris eliciri pos-
se statuimus; sed nos quoque simili modo ut
vos duplicem tantum ponimus manducatio-
nem, nempe Sacramentalem et spiritualem.
Per sacramentalem intelligimus non solum
panis et vini, sed etiam corporis et sangui-
nis Christi cum his speciebus visibilibus per-
ceptionem, quemadmodum et Christi verba
declarant: accipite, comedite, hoc est
corpus meum. Item: bibite ex hoc omnes,
hic calix novum Testamentum est in meo
sanguine. Sic et Sanctos Patres loqui

mani-

manifestum est. Haec manducatio Sacramentalis, communis est dignis et indignis, neque id copulatione fit naturali, aut naturaliter, sed unione tali, quae Sacramentis convenit. Si sic intelligitis manducationem, nulla est controversia; si vero unde tantum Symbola rerum, nulla forma concordiae apparebit. Non enim videmus, cur a proprietate verborum Christi discedendum sit. Si vero vos sufficientes hujus mutationis et discessus a proprietate Christi causas habetis ex ver[illegible] Dei, libenter intelligere volumus.

Responsum M. Martini a Calmancsha
ad praecedens Scriptum Ministrorum
Ecclae Colosvar. porrectum d. 3. Julii.

Responsio ad 1mum

Examinetur Propositio vestra IV. XIIII. XX. XXVIII. Ubi etiam nutriri membra nostra carne Christi asseritis, tanquam essetis profani, cum Christus non cibus sit corporis sed animi, nec cibus vitae hujus, sed futurae, nec membra irrigat, sed mentem nostram. Ideoque non carnalis cibus est, sed spiritualis, quia non carnis cibus sed nostri spei. Summa est ignominia id in Filio Dei expectare, quod a carne bubula.

Videa-

Videatur ad idem propositio XXX. plures et alia, ubi distribuitis verum et naturale corpus, atque id in beneficium, non in beneficii memoriam, contra manifestum Dei verbum. Videatur propositio XX. et expendatur.

Ad 2dum

Quod spiritualem tantum et sacramentalem manducationem statuitis, habemus vobis gratias, praesertim, si id serio asseritis. Verum tamen oportebit vos corporalem negare, si tantum illam statuitis, quomodo enim verum erit manducationem tantum spiritualem esse et sacramenta[illegible], si et caro eius creditur. Crosio a car[illegible] est: quidquid vero a carne est, carnale sit [illegible]cesse est. Non sane mere carnalem manduca[illegible]onem sed tamen sacramentalem exten[illegible] donec comprehendat et corporalem [illegible] hoc quod aliud est signum idem affirmare et negare, atque ex eodem ore frigidum simul et calidum efflare.

Ad 3tium

Non est mihi lis vobiscum de Grammatica, nec est fidelis interpretis pro voto sibi fingere vocabula.

Ad 4tum

12 novi

405/15

Ad 4tum.

Certum est, aliud esse Sacramentum, et aliud esse rem Sacramenti. Sacer panis et sacrum vinum cum institutione sacra, sacramentum sunt. Eorum res corpus est Christi in cruce fractum, et sanguis fusus. Quis nostrum Mancinellus ab inferis revocatus edocuit nos, vocabulo Sacramenti comprehendere Sacramentum et rem Sacramenti? tametsi enim simul sint et non sint, velati res relativi generis: realem tamen et essentialem inter se distinctionem habent, ut omnino aliud sit ac distinctum alterum ab altero, et quemadmodum quod filiale est, id ipsum paternum non est: eodem modo, quod Sacramentale est, illud corporale dici non potest. Perinde enim erit, ac si mentale dicatur id, quod est carnale. Quidvis ex quovis fingere non est Theologi.

Ad 5tum

Speculetur tota actio et doctrina Sermonis Christi et expendatur, quid aliud Sermonis ejus proprietas requirat, quam spiritualem participationem Filii Dei, juxta quod et Paulus generaliter pronunciat de omnibus, corpo-

corporalem exercitationem ad modicum utilem esse, spiritualem ad omnia.

Ad 6tum

Non agimus, ut discedatur a Christo, sed ut Christus intelligatur. Charissimi Fratres! si tantum Sacramentalem et Spiritualem manducationem permittis, idque vere et serio, certe simus concordes, non inter nos ipsos tantum, sed et cum universa Scriptura, quae non aliud requirit, quam spiritualem et sacramentalem manducationem. A crassa σαρκοφαγία penitus abhorremus, et haec vera esset concordiae ratio. Nam idem mutuo sentire, et vera esset et sancta concordia.

Responsum Ministrorum Ecclesiae
Colosvariensis 4. die Julii
a Martino Chalmanchei
transmissum.

Ad 1mum responsionem.

Propositiones vestras vel antea rite examinavimus: ac sane miramur semper eadem oberrari chorda, et nobis id imputari, quod Christi est, et primitivae Ecclesiae testimonium. Hos vellemus te considerare, omne verbum Dei esse cibum animae, et Christus Matth 4. contra Dia-

Diabolum disputans inquiens: Non in solo
pane vivit homo &c. Sed 2. non de omni ver-
bo Dei dictum est, accipite, comedite, hoc
est corpus meum: Item bibite ex hoc om-
nes, hic est sanguis meus, etc. Vobis semper
ipsius est in ore, et anagogicum quadri-
tis sensum, cum tamen Christus in hac
sua institutione duo proposuerit, nempe,
externum quiddam et in oculos incurrens,
cui et praeceptum et promissionem annectit,
praeceptum, ut utamur promissione, et sum-
to pane et vino, nos simul sumere corpus
et sanguinem ejus statuamus [statuamus]. Internum
quo nos de his beneficiis commonefacit, nem-
pe, de passione mortisque sua, et remissione
peccatorum etc. Postremum ex verbo Dei
arripitis, et primum omittitis; id non Theo-
logicum esse censemus, sed iniquum.
Nam omni verbo Dei credendum est. Et quod
Filius Dei copulavit, id nos propter ratio-
nes nostras absurda minime separare debe-
mus. Sane summa ignominia est in Filium
Dei et verbum ejus sic ludere [illegible]
et unam partem arripere, alteram vero ne-
gligere. Expectamus a carne Filii Dei, id
quod

quod in verbo suo non expectare jussit,
et non id, quod a carne bubula. Proposi-
tio xxx. male detorquetur, nam vocabulum, cre-
dentibus, includit fidem, quam praecedere o-
portet et in hac institutione fieri applica-
tionem necesse est. Divus enim Paulus abuten-
tes sibi judicium sumere ait. Unde a contra-
rio hanc nostram sententiam veram esse
facile apparebit. Haec ad 1mam responsionem.

Ad 2dam

Secunda responsio, quae in principio iro-
nias continet, facile similiter illudi posset: for-
tasse talibus si certare vellemus, haud inferi-
ores esse judicaremur; sed summe modesti-
am laude dignam esse. Ideoque responsionem
mitigabimus. Manducationem sacramenta-
lem et spiritualem ex Patribus habes, qui do-
cendi gratia ex diversis S. Scripturae locis ad-
moniti, eandem in Ecclesiam Dei introduxerunt.
Ideo ex his vide, quomodo sacramentalis
manducatio fit corporis et sanguinis cum his
speciebus visibilibus. Primum autem perpen-
dite verba Augustini, tractatum sup. Johan.
XXV. et XXVI. Item in libro de remedio Poe-
nitentiae. Item in lib. de Baptismo contra
Dona-

Donatistas V. cap. 8. Item in Commentario sup.
1 Corinth. 11. Quibus consideratis videbis
copulari cum Sacramentali manducatio-
ne hanc quam nos dicimus, praesentiam
corporis et sanguinis Christi. Quibus
sic expositis, illa frivola de erosione,
carne et carnali: item scomma, ex eodem
ore callidum et frigidum profflare, invenies esse
magis capitis tui figmentum, quam verã Lutheri
sententiam.

Ad 3tiam

Ad tertiam respondemus, neq. nobis esse
litem de vi atq. caede, neq. de tribus capellis,
sed potius de veritate et omnipotentia
Filii, quam si evertere poteris, victor ab-
ibis. Quod autem negas nos esse fideles
interpretes, id manifeste tibi adscribere
possumus. In interprete enim requiritur
candor et dexteritas. Item et considerare
antecedentia et consequentia, et ex
vicinis locis scripturae sumat interpreta-
tionem, quae recte considerata in scriptis
vestris nequaquam apparet, sed sunt ambigua
et foliis Sibillinis obscuriora.

Ad 4tam

Ad 4tam respondemus nos quidem non igno-
rare

rare alicubi in speciem occurrere aliquas
patrum Sententias, ubi Sacramentum et
rem Sacramenti distinxere. Sed manife-
stum est ex collatione omnium Doctorum
saepe intelligi sacramentalem manducati-
onem a Patribus, quam vos eam hoc in
loco definitis. Sacramentalem enim man-
ducationem tribuunt tam dignis, quam in-
dignis, h.e. cum pane et vino corpus et
sanguinem Domini, quemadmodum et Paulus
1 Corinth. 11. loquitur. Sed non rem Sacra-
menti, id est, beneficia Filii Dei, quae hoc Sa-
cramento quasi sigillo obsignata sunt et
per fidem applicantur, et certe, si vos ab
inferis, et certe si vos ab inferis Manci-
nellum non revocetis, vel ex vocabulo Sa-
cramenti et definitione Augustini facile
veram sententiam assequi possetis. Sic
enim definit Sacramentum, quod sit invi-
sibilis gratiae visibilis forma, ubi manife-
ste docet, cum his signis externis et
illa copulari, horum si nihil esset et si San-
cti Patres nunquam ita locuti essent, ni-
hilominus tamen, cum Christus sic loqua-
tur

tur, cessat Marcionitae omnis Philoso-
phia, ac detur gloria Filio Dei. Quae
doctrina relationis sic adjecta sunt, pla-
ne locum nullum habent. Corpus enim et
panis non convertuntur, neque sunt arli-
[illegible] corda, ut Pater et Filius: sed co-
pulata sunt modo et ordine supernatura-
li.

Ad 5tam

Ad quintam respondemus nos jam olim
consuluisse totam actionem et Doctri-
nam Jesu Christi, et nisi consensum
trium Evangelistarum et ipsius Pauli
cerneremus, nisi mentem et voluntatem
instituentis spectaremus, et vi[illegible]
que Scripturas haberemus, nequa-
quam ita de hoc verbo: Accipite, bibi-
te ex hoc omnes, hic est Sanguis meus,
comedite, hoc est corpus meum, dimica-
remus. Dictum Pauli quod subjicitur, qua-
drat ad probationem ut vere a veteribus
dictum est: Arena sine calce.

Ad 6tam

Sexta responsio est petitio principii. Non-
dum enim ita demonstratum est, quod mitti-
tur

tur: imo cum hoc futurum est, necesse est,
ordinem naturae inverti, et ex nigro album
fieri, Christus enim manifeste inquit: hoc est
corpus meum: hic est sanguis meus. Vos
autem id e diametro negatis. Christus ne-
quaquam intelligi potest, nisi in sua lingua
et proprietate retineatur, quod dum face-
re non vultis, minime Christum nobis intelli-
gendum proponere potestis, nisi eum pror-
sus exutum et in aliam formam transmu-
tatum. Prius enim coelum et terra transi-
bunt, quam haec oratio invertatur, quam ac-
cepto pane et vino notanter protulit: hoc
esse corpus suum; illud vero Sanguinem
suum. Charissimi Fratres! si nobiscum tantum
sacramentalem et spiritualem manducatio-
nem ponitis, certe sumus concordes, si tamen
sacramentalem manducationem intelligitis
illam copulationem corporis et sanguinis
Christi, cum his elementis. Crassam σαρκο-
φαγίαν nunquam docuimus; verum et [illegible]-
φαγίαν nunquam amplectemur. Hic modus
a quocunque tandem inventus sit, et verba verbis
commutentur, plane ad concordiam nihil facit.
Quare si quid salutare in hac causa decerne-
re

re vultis, modum jam antea propositum sequimini.

Responsio Martini a Kalmancsha
Ministris Ecclae Colosvariens.
IX. die Julii porrecta.

Absq. causa vociferamini verbi Sacramenti partem priorem, nempe: accipite et manducate nos considerare: posteriorem. n: hoc est corpus meum negligere. Utramq. enim nos vere, sincere ac diligenter expendimus nec in ulla earum haerens ancipiti sententia distracti. Vos plerumq. etiam verba Christi invertitis affirmantes panem non esse corpus: sed in pane esse corpus. Qua in re etiam papistas errore vicistis: qui tametsi transsubstantiationem ex proprio cerebro protulerunt, verba tamen Christi non inverterunt. Nusquam enim lectum, nusquam auditum fuit, in pane esse corpus Christi, sed ipse panis est Corpus Chri, id quod nos ingenue fatemur. Quin et de modo, quo panis Christi corpus est, certi sumus. Nec nos ipsos contradictioni implicamus, ut vos, qui simul et modum praescribitis tanquam certum, et sciri tamen posse negatis. Contenditis modum illum coele-

coelestem esse aliquem, hominibus incogitabilem; et vestri tanquam immemores, paulo post pleno ore decertatis realiter adesse, substantialiter, corporaliter, et secundum varietatem ingeniorum alius hoc, alius illo modo: quae contradictio satis clare demonstrat vos incerto fluctuari. In ipsa item manducatione similiter perplexi estis, affirmantes namq. vos quoque non nisi dupliciter manducationem statuere, iis quidem verbis (: de tertia manducatione scil. carnali, quam nobis innuitis, plane nobis conscii non sumus, neq. ex propositionibus nostris elici posse statuimus: sed nos quoq. simili modo, ut vos, duplicem tandem ponimus manducationem, nempe sacramentalem et spiritualem :): etiamsi spem concordiae subsanastis, tamen si vos praestaretis, quod promittitis, in manibus esset concordia. Nil enim amplius nos requirimus, quam spiritualem et sacramentalem seu ceremonialem manducationem concedi. Carnalem illam tertiam non sapiendicit, quam ipse Dominus J. reprobavit a Capernaitis assertatam, dicens: Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest quicquam, intelli-

intelligatis, manducata carnaliter. Verba namque secundum subjectam materiam sunt capienda. Hanc eandem docuit idem Dominus impossibilem esse, dicens: Si videritis filium hominis, etc. Eandem Petrus et Paulus docent etiam impossibilem. Petrus in Act. Oportuit, inquit, illum abire et capere nobis regnum. Paulus Hebr. Quod si, inquit, esset in terris, ne Sacerdos quidem esset. Videtis in terris esse non posse: quomodo igitur carnaliter vorabitur in terris? quod in terris non potest esse carnaliter. Quamobrem si in promissis perstiteritis, nunquam corporalem manducationem docebitis. Pergitis tamen magno tumultu eam docere et perplexi estis. Quatenus statuitis duplicem tantum manducationem, amici estis, id quod dix vobis a principio; quatenus subinfertis tertiam illam carnalem a Christo reprobatam, inimici. Reprobate, quod reprobavit Dominus: rejicite, quod rejecit, et amabilis illico adest concordia. Docemus carnem Christi manducare, sed non carnaliter, spiritum fidei manducantes, quaeramus, qui solus prodest, solus vivificat, imitati Patres et

et veterem illam Ecclesiam, in qua biberant de spirituali petra, petra autem erat Christus, hac credebant in eandem quam nos credimus, qui tum illis erat venturus in carnem, cujus fidei corporale signum erat corporalis illa petra, unde aquam corporalem bibebant: sicut nos pane et vino mensae Christi corporalibus edimus verum Christum spiritualiter. Hoc est, corporali esu potuque exercemus fidem intra in animo. Si enim illi Veteres non habuissent fidem verbo Dei cum ex petra aquam bibebant, nihil sane illud externum bibere illis profuisset, uti nec nobis proderit pane et vino de mensa Domini participantibus, si fide vacui simus: imo si non verbum Dei petrae illi affuisset; nec aquam nec causam dedisset credendi: Ita et hic si non cum pane et vino esset verbum Dei, non posset esse cibus spiritualis, aut fidem exercere.

Responsum Ministror. Eccla Colosv.
Ad praecedens Scriptum datum.

In nupero nostro scripto, utrum de hoc in eundem concordia modo judicium protulimus, inutilemque indicavimus; quia vero vos illo

Delecta-

delectari videmus, licet vocationis nostræ
operibus magis necessariis occupati, ta-
men respondebimus, ne ulla ex parte nostra
sedulitas culpari possit. Quod primo loco
in vestro scripto proponitur quam facile
dicitur, tam facile etiam refutatur. Neque
enim in hac causa quicquam stentorea voce
declamamus, neq. per plateas conciliabula
quærimus: sed ex ratione officii et vocatio-
nis nostræ publice docemus. Quid ergo
et quomodo vociferemur non videmus.
Deinde prima pars responsionis nostræ
simpliciter eo tendebat, ut demonstraret
vos non solum verba negligere, sed et sen-
sum. Spiritualem enim manducationem
urgetis: de Sacramentali autem vera, qua-
lis est, et qualem eam esse Filius Dei ipse
definit, plane nil dicitis. Ideo scripta no-
stra in alienum sensum minime detorque-
atis. In 2do membro, cum affirmatis nos
implicatos esse, nec scire quid sentiamus,
cum non affirmemus de pane, quod sit corpus
Chri: sed doceamus, cum pane et vino dari
et exhiberi, hic summam facitis injuriam

primum

primum Filio Dei, deinde primitivæ Ecclæ,
et nobis, dum hæc minus considerate profer-
tis. Ipsi enim videtis, in hac sacratissima
cœnæ actione duas præcipuas quæstiones
tractari: prior est, quid detur? eam author
ipse absolvit, cum dicit, se dare corpus, et
quidem illud, quod pependit pro nobis in
cruce: altera quæstio est, quomodo detur?
Idem hæc verba declarant: accepto pane et
vino se dedisse: quod nihil aliud est, quam cum
pane et vino etc. An hoc est discedere a
verbis Christi? An hoc est implicare se con-
tradictione? imo ex nativa sententia Filii
Dei est verum sensum elicere. Vos autem,
cum videatis aliqua inesse absurda, propter
rationis præjudicium de loco et proprieta-
te corporis physici, huic orationi Filii Dei,
accipite, comedite, hoc est corpus meum,
glossas satis ridiculas adinvenistis voca-
bulum spirituale et spiritualiter. Quod
quam sit verum, quilibet perpendite. Spi-
rituale corpus Christi est ipsa Eccla,
ergo necesse est, ut ea accipiatur, co-
medatur: quod absurdissimum est cogitare,

taceo

facere aperte dicere. Item si spirituale
nobis corpus in coena offertur, sequi-
tur, vos esse Marcionitas: Marcion
enim affirmat, Christum non habere ve-
rum et naturale corpus, neq. illud pro
nobis traditum esse. Nam id offertur, quod
traditum est: si ergo offertur spirituale
et spiritualiter, quid ipso pro nobis tra-
ditum est, videte quid vestra ψιλολογία
secum absurditatis attrahant: Ac non
aliud vobis evenit, quam quod Virgili-
ano Versiculo dicitur:
Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.
Dum enim negatis mentem et voluntatem
Filii Dei, nempe, quod et det corpus et san-
guinem suum cum his speciebus visibili-
bus, unam falsam consequentiam super
aliam consentis. Et vere a veteribus dictum
sit causam non justam opus habere multo
pharmaco, ut pro justa vendi possit. Falso
igitur hic inferuntur nos errore nimisse Pa-
pistas, et incertos esse, quid doceamus:
Usurpationem enim harum particularum
in, cum, sub. nihil cum Christi institutio-

ne

ne pugnare asserimus; et his loquendi mo-
dis nihil quam veram Christi exhibitionem
exprimere conamur: ac ostendimus panem
et corpus Christi non idem natura sed Sa-
cramento facere: corpus denique Domini non
includimus pani localiter, nec opinamur
descensum vel ascensum Christi fieri.
Quin et Sanctos Patres his vocabulis usos
fuisse manifestum. August. enim in lib.
Sent. sic inquit: Caro eius est, quam, for-
ma panis opertam, accipimus in Sa-
cra Coena: Et Sanguis eius est, quem
sub vini specie et sapore potamus. Idem
divus Bernhardus Sermone 2do de Coena:
Gloriosa, inquit, et amabilis Sponsa, in
terra Sponsum habes in Sacramento:
in Coelis habitura es sine velamento:
Et hic et ibi veritas, sed hic palliata, ibi
manifesta. Ibidem: Quod videmus est speci-
es panis et vini: Quod autem sub illa specie
credimus, verum corpus est, et verus Christi
sanguis, quod pependit in cruce, et qui
fluxit de latere. Itaq. de his particulis ex
toto corpore Disputationis judicandum est.

Nam

Nam nos cum Sanctis Patribus, quomodo cum his speciebus visibilibus vere et praesenter, verum & sanctissimum Christi corpus, ejusdemque Sacratissimus Sanguis exhibeatur, his loquendi formulis exprimere conamur: libenter volumus esse indocti, & Discipuli Dei reverenter loqui & sentire de his mysteriis, quemadmodum et antiquitas locuta est. Divus Epiphanius lib. Anchor. manifeste dicit: quomodo subtiliter hoc intelligatur, soli Deo cognitum est. Nos autem citra curiositatem, et absque malignitate credimus Deo, vera in omnibus dicenti etc. Si vos Charissimi Fratres! adeo certi estis de hoc modo praesentiae Christi in coena, et novum Spiritum Sanctum, novasque revelationes habetis, non subterfugimus indicium totius Ecclesiae Dei, libenter doceri volumus. Nos confitemur divinae Sapientiae esse mysteria, quo vocabulo omnis antiquitas Sacramenta Domini insignivit, vestra illa audacia in pronuntiando de spiritu vestro nove aliquam suspitionem generat.

Ille enim antiquus Spiritus Sanctus, qui impulit Prophetas, Apostolos, & primitivae Ecclesiae gubernatores, author est humilitatis, et relegat nos in aeternam Scholam, ubi clarius omnia videbimus. Redarguit Filius Dei Nicodemum propter illud, quomodo? cujus sententiae et judicio, ut et vos subjecti sitis necesse est, nisi illud quomodo? quod maxime vos urget, abjeceritis. Quod de duplici manducatione praemonitis, nihil perplexi in nostra sententia est; Una cum Filio Dei et Primitiva Ecclesia manifeste demonstrare parati sumus per Sacramentalem manducationem intelligi copulationem corporis & sanguinis Christi cum pane et vino: per Spiritualem, applicationem omnium beneficiorum, quae nobis Filius Dei per passionem sanguinem et mortem suam peperit, quae consistit in fide. Neque igitur spem concordiae sabsanabimus, neque extra hoc ullam concordiam sancire volumus. Nolumus enim fucis concordiam humanam colere, ut Domini & Dei nostri Sententiam inutemus.

Amanda est concordia, sed secundum
eum modum, quem Filius Dei in oratione
sua proposuit, inquiens: ut unum sint in
nobis Joh. 17, 11. Scitote Filium Dei esse ve-
rum, et verba ejus nolite in dubium vocare:
Vestra autem mathematica et physica esse fal-
sa: sic facile concordabimus. Quae dicta
contra praesentiam corporis et sanguinis Chri-
sti affertis, minime tantum roboris habent,
ut veram nostram sententiam evertant, sunt
enim male detorta, et in peregrinum sensum
adducta; quemadmodum statis collatis mem-
bris ~~manifestum~~ manifestum erit. Johannes Evang.
distinguit annos praedicationis Christi,
et tria paschata recenset, cap. 13. coena
magnifica et salutaris a Filio Dei insti-
tuta sit, perspicuum esse debet concionem
illam, quae Joh. 6 describitur, non temere
miscendam esse cum verbis hujus Sacra-
menti. Nam ut in Psalmis usitatum est,
cum prius aliquid figurate dictum est,
postea idem proponi sine figuris apertius
dicitur et contra. Sic Filius Dei in con-
cione c. 6. apud Johannem, nunc propriam
sententiam recitat de fide, nunc figuras
adhi-

Ex ea distinctione
sumi potest ordo nar-
rationum earum, quae
sunt apud ceteros
Evangelistas. Quare
cum in postremo
Paschate, quod Jo-
hannes recenset coe-

adhibet de Manducatione Messiae, quae oppo-
nitur esui cibi, dati in deserto. Sed perpetui-
tas orationis liquido docet, Christum non
instituere eo in loco Sacramentum, sed concio-
nari de fide, qua homines statuunt se Deo pla-
cere propter mediatorem, et se acceptos esse
ad haereditatem vitae coelestis. Primum igi-
tur notatio temporis refutat hanc audaciam,
quod inconsiderate cap. 6. Joh. detorquetur
ad Sacramentum coenae Domini. Ad di-
ctum illud: Caro non prodest quicquam,
respondemus: illud non de carne Christi in-
telligendum esse, nam antea de carne sua
dixit, quod vitam det mundo: sed intelli-
gendum de sensu et intellectu carnis nostro,
et opinionibus carnalibus. Sic divus
Chrysostomus Tom. 3. Hom. 46 inquit: Non
de ipsa carne dicit, absit; sed de iis, qui
carnaliter accipiunt, quae dicuntur. Item
divus Cyrillus Tom. 4. declarat cap. 12.
Homil. 140. Sanctum, inquit, ac vivificum
incruentumque in Ecclesiis celebramus Sacri-
ficium, non hominis alicujus, nobis similis
et communis, corpus, consimiliter et preti-
osum

verum sanguine esse, quod proponitur,
credentes; sed magis tanquam propri-
um vivificantis verbi corpus et sangui-
nem accipimus. Communis enim caro
vivificare non potest, et hoc ipse Serva-
tor testatur, dicens: caro non prodest quid-
quam. Quoniam enim verbi facta est propria,
ob eam causam intelligitur et est vivifica.
Ideo Servator dicit: qui manducat me, ille
etiam vivit propter me. Anathema sit, si
quis carnem Domini non confitetur esse
vivificam. Porro etiamsi concedatur in-
telligendum esse de carne Christi; attamen
inde nihil sequitur, nisi carnem Christi
sine fide inutilem esse, quod certe veris-
simum est, ut et nos docemus: et minime hoc,
quod in coena sua non sit praesens. Conside-
randum igitur est, quam inscite haec addu-
cantur. Tria reliqua scripturae dicta docent
praesentiam Christi visibilem ab oculis nostris
sublatam esse, nec eum ut antea nobiscum
conversari. Quod et nos verum esse fate-
mur: attamen ex his omnibus non sequitur,
corpus Christi in coena nobis non exhiberi.
Sunt

Sunt enim causae quaedam peculiares cur
Christus ascendens in coelum, hanc suam
visibilem conversationem ab oculis nostris
semovit, et cur secundum promissionem
in coena exhiberi velit. Et haec duo rite con-
siderata, minime sibi contraria sunt.

Dictum Pauli de petra spirituali, quam ex-
tra institutum accomodatum sit, manifestum
est; et quomodo discrimen veteris et novi Test.
confunditis, quis vidit? Maior est gloria
N. Testamenti quam Veteris. In veteri pro-
ponebantur umbrae et figurae significati-
onesque futurorum: nunc autem illa omnia
sunt exhibita, nihil absens significari
potest, sed praesens. Et ideo Lucas mani-
festo inquit: Hic calix Novi Test est in
meo sanguine, ut monstret illas adumbratio-
nes Veteris Testi jam cessasse. Cessate igi-
tur piis mentibus nunc post exhibitam lu-
cem, et post res praesentes tenebras et futu-
ra proponere: alias manifestum erit,
vos extra vagantes esse doctores. Neque
quidquam aliud restat, quam ut alio modo
vos praeparetis, si hoc fundamentum no-
bis

bis extorquere volueritis. Hae enim ob-
iectiones vestrae pertritissimae sunt, et
cum iam antea a Viris Clarissimis simul et
Piissimis, Praeceptoribus nostris Reve-
rendissimis, D. Martino Luthero, Philip.
Melanchtone, multis modis sint refuta-
tae, et vel Scholasticis nostris notae,
nequaquam nobis satisfaciunt, neq. cre-
dimus cujusq. pii mentem his rationibus
a vera sententia posse abduci. Amen!

Brevis ac simplex Expositio, Verborum Coenae Domini, per Ministros Ecclae Colbergens. pro tuenda veritate, adornata.

Dolendum ac veris gemitibus deploran-
dum est motam esse disputationem tam
peregrinam de Coena Domini, cum enim
haec actio divinitus instituta sit, ad res
saluberrimas gerendas atq. efficiendas in
animis hominum et tota professione: ta-
men Diaboli artificio multa ex hac doctri-
na

na pomum contentionis objectum est, sed
cum sciamus Filium Dei audiendum esse, ab ejus-
que verbo et veritate minime esse disceden-
dum: non videmus quomodo bona conscien-
tia proprietate verborum Christi abjecta ad
alienam et peregrinam interpretationem
decurramus. Pro ratione igitur officii no-
stri, et propter testimonium, quod omnes
vere Doctores edere oportet, verborum
coenae Christi quam simplicissime institu-
emus expositionem.

Evangelista Matthaeus autem sic verba re-
citat: Vescentibus eis accepit Jesus
panem, et cum egisset gratias, fregitq.
deditq. Discipulis et ait: Accipite, co-
medite, hoc est corpus meum: et accepto
poculo, gratiis actis dedit illis dicens:
bibite ex hoc omnes, hic calix est Nov. Test. etc.
His verbis nihil poterit a Filio Dei proponi
simplicius et apertius, neq. satis causa
est, ut quaedam absurda rationis nostrae
concernentia Physicam et Geometriam,
haec falsa esse judicaremus. Usitatum fuit
in

in ceremoniis Judæorum sumere in manus pa-
nem et gratias agere, quem morem passim
Christum observasse legimus. Sic et in hac
coena Filius Dei paulo ante mortem acce-
pit panem in manus, eumq. fractum di-
stribuit discipulis, his verbis: Accipi-
te, comedite, hoc est corpus meum: Item,
bibite ex hoc omnes etc. Ubi duo com-
plectitur, præceptum et promissionem.
Præceptum monstrat Filii Dei hanc gravem
et seriam esse voluntatem, ut suam institu-
tionem non contemnamus, neq. opinemur
esse quiddam informe quo uti et non uti de-
beamus, ut enim violatio reliquorum præ-
ceptorum volvit conscientias: ita et in
violatione huius consulantur. Præcepto
modus utendi traditur his verbis: Comedite,
bibite, quod ad solam manducationem
spiritualem transferri minime potest. Cor-
pus enim Christi spirituale est Ecclesia,
quæ nequaquam comeditur seu manduca-
tur. Item si manducatur spiritualiter et
spirituale corpus: tunc et illud pro nobis
traditum est, et per consequens Filius Dei
non

non habuit verum et naturale corpus, sed
imaginationem, quod falsum est. Ergo il-
lud, quod verba [illegible] retinere necessum
est. Promissio est, quod accepto pane et
vino dicit se nobis dare corpus et sangui-
nem suum. Ac illud quale sit verba sequen-
tia explicant, quod pro vobis traditur. Ut
autem is, qui hoc dicit, verax est et nemi-
nem fallere potest, deniq. ipsa potentia
est: Ita statuimus una cum Gabriele Arch-
angelo, nullum verbum apud Deum impossibi-
le esse: ac illud Nicodemicum quomodo! Sch-
wenckfeldiis et aliis, plus iusto curiosis homini-
bus relinquimus. Negare autem præsen-
tiam corporis Christi in Coena, et initam
facere hanc promissionem per alienam in-
terpretationem, nihil aliud est, quam sibi
non applicare beneficia Christi, et se
excludere ex consortio æternæ beatitu-
dinis. De martyribus autem, et iis, qui in
causa necessitatis versantur, aliud est judi-
cium. Primum certum est, quod omnes
controversiæ, quæ in Ecclesia agitantur, de-
scripto et sententia ex consensu testimo-
nium

niorum, quæ literis mandata sunt per
Prophetas & Apostolos, judicari & debent
et solent. Quid autem apertius est, quam
hoc certamen hinc ortum esse; nos enim
scripti proprietatem urgemus: adversa
autem pars propter quædam rationis præ-
judicia ad figuratam decurrit interpreta-
tionem. Necessario igitur sequitur hinc
sumendam esse interpretationem, [illegible]
cum tres Evangelistæ omnino eadem sen-
tentia et verbis hæc recitent, & licet D.
Paulus etiam adstipuletur, nihil necesse
est, neq. debet, neq. potest figurata ad-
dari interpretatio. Secundo merito qui-
libet sanæ mentis ex toto corpore Script.
Sacræ considerare potest, omnes articu-
los fidei oratione propria, maximeq. ad
docendum accom̃odata, exponi. Quod vel
ideo sic fieri oportuit, ut occasio cavilla-
tionis, ad quam ingenium humanum paratis-
simum est, præcideretur. Quis autem neget
doctrinam de coena Domini esse articu-
lum fidei? ergo propria oratione, et ma-
xime

xime accommodata exponi debet, et non
transferri debet ad figuratum sensum.
Tertio manifestum est suas esse virtutes bo-
ni interpretis, nempe, ut sit candidus, et
ex circumstantiis, quæ declarant mentem
et voluntatem dicentis, sumat interpreta-
tionem. Verum in hoc artlo multæ circum-
stantiæ occurrunt, quæ proprietatem flagitant,
ut consuetudo Filii Dei instituentis hoc Sa-
cramentum, tempus, rei novitas, auditorum
captus atque intelligentia. Quare hujus
articuli interpretatio candida, non calumni-
osa ex illis circumstantiis sumenda est, si
veri interpretis officium præstare volumus:
ubi omnia uno ore flagitant, nihil figura-
tum et absens significatum indicandum
esse. Quarto manifeste dicit Lucas:
hic calix N. T. est in meo sanguine, si
igitur tantum signa et umbræ rerum absen-
tium nobis in Coena exhibentur, non esset
major gloria Novi Test. quam veteris.
Ergo non tantum signa rerum promissarum,
sed res ipsæ nobis exhibentur. Quinto
manifestum

7
432

manifestum est in explicatione, diversas species propriis verbis et non figuratis discerni. Ut nemo discernit lupum ab ove imagine Tyranni sed utrinque adjacentia verbis ex natura rerum sumptis describuntur. Novum Testamentum hic notis a Veteri distinguitur: Hoc est Testamentum in meo Sanguine: necesse est igitur propriam verborum significationem retineri. Nam ut Vetus Test. vero et naturali cruore pecudum spargebatur: sic Novum Test. Sanguine Filii Dei, non ficto et commentitio, sed vero et naturali, confirmatur. Sexto omnes studiosi graecae linguae intelligunt, quo discrimine ista a Graecis dicuntur: ενοχος της κλοπης, και ενοχος τω θανατω, ut vero haec significat obligationem ad poenam: sic illam describit immediatam violationem seu contrectationem rei prohibitae. Paulus autem non frustra nec temere utitur priori syntaxi, affirmans, indigne utentem hac coena fieri ενοχον του σωματος και αιματος του κυριου. Quare certum est

8
433

est abutentes hac coena violare res non tantum in oculos incurrentes, sed etiam corpus et sanguinem Christi, qua violatione nulla tristior excogitari potest. Neque Paulus hoc ipsum affirmaret, esset enim contra justitiam Dei, pro re nuda et nihili immeritam condemnari.

Septimo et illud perpendi debet malam consuetudinem non esse confirmandam exemplis Ecclae. Certum est autem omnes homines naturaliter proclivos esse ad consuetudinem tetram et flagitiosam, qua discreditur a testimoniis propriis vocis divinae. Ergo non est confirmanda haec mala consuetudo exemplis Ecclesiae, sed potius simplex verborum sensus retinendus, etiamsi multa physica hunc impugnent.

Cum ergo una cum Filio Dei et Evangelistis affirmamus, hunc panem esse corpus Christi, vel cum pane, vel sub et in pane nobis porrigi, nihil tamen discedimus ab institutione Christi, neq. his loquendi

9

434

di modis aliud, quam veram corporis Christi exhibitionem exprimere conamur, ac ostendimus, panem & corpus Domini non idem natura, sed Sacramento facere, corpus denique Domini non includimus localiter pani, nec opinamur descensum vel ascensum fieri et supra diximus. Procul igitur pellatur fallacia, quæ ex his particulis transubstantionem, localitatem et ubiquitatem nobis inurere nititur.

FINIS.

Propositiones De Cœna Domini Discutiendæ, pro assertione veritatis, in Disputatione Mediensi, 6. Febr. 1561.

Propositio 1.

Sacramentum juxta Augustinum, definimus esse visibilem formam invisibilis gratiæ.

Prop. 2.

Ex hac definitione constat, quod ad rem ipsas

35. Prius oportet nos esse animales, deinde Spiritu-
ales. 1. Cor. 5.
36. Sacramenta sunt Instrumenta Spiritualia.
Ergo Infantes Spiritu renasci non possunt.
37. Adultos, coecos, mutos, surdos nemo unquã
baptizare audebit, tanto minus infantes, qui nec
ambulare possunt, nec commedere nec audire nec
loqui.

Finis Argumentorum.

Testamentum Georgii Blandra-
tae. Ad gloriam Omnipotentis DEI
Patris, et in nomine Domini no-
stri JESU CHRISTI
Filii ejus.

Majores nostri hora mortis nihil incertius arbitrati,
ne litibus aut acrioribus contentionibus, ipsorũ
Posteritas turbari posset, de suis omnibus Sub-
stantiis, dum essent incolumes prudenter dispone-
bant, quod et ipse sacro sanctum morem secutus,
dum ex clementia omnibus sensibus valeo et inco-
lumis vivo, meum istud quoque testamentum, quod
inviolabile et irrevocabile esse volo condere et pro-
pria manu subscribere, proprioque sigillo mu-
nire statui, eoque lubentius facio, quod quos huic
Testamento adjungam, plenam testandi atque
disponendi de omnibus mobilibus et imobilibus
bonis meis, consensionem auctoritatemque sim
assecutus, qua de re Deo Opt. Max. et Princi-
pi

pis mei clementia gratias etiam ago.
Principio itaque statuo, voloque ut mox
atque Spiritum meum Omnipotenti Deo, qui
mihi illum dedit, per Christum, reddidero, meum
corpus in loco per me ordinato, et in forma se-
pulchri designato deducatur, reponatur et se-
peliatur, SCHOLA EVANGELICA absque ullo
cantu et strepitu praecedente, cui et mox dabun-
tur fl. 50. Amicis vero subsequentibus pulsatis et
persolutis mox solito campanis. 2do. Constituo
voloque ut bonorum meorum omnium mobilium
et immobilium sit universalis et perpetuus Hae-
res et Possessor Nepos et Alphonso Blandrata
filius ille, quem in Codicillo nominabo, ea ta-
men conditione, UT IN EVANGELICA DO-
CTRINA Calvinicato in totum Papatu constanter
perseveret. Quodsi Romanae Ecclesiae Do-
ctrinam denuo amplecteretur (: quod Deus avertat :)
tum nec Haeredem illum meorum bonorum, nec
meum affinem esse volo, sed ut mox omnibus bonis,
quae illi concessimus ademptis, spolietur, et al-
teri ex minoribus Nepotibus donetur et Haeres eius
perpetuus efficiatur. 3tio. Constituo Haeredem univer-
salem Georgium Blandratam, cum quibusdam
Conditionibus quae sequuntur, quas omnes absque de-
fectu observare debebit. Quodsi praedicto Georgio
universali Haeredi meo lites aut aliae occurrerint
difficultates, eundem Illmo. Principi primum com-
mendo, ut qui meorum praeteritorum obsequiorum
memor, dignetur illi adesse, etiam aff. etiam obse-
crando. Commendo illum praeterea Magcis Dno. Joh. Galffio
Aulae Praefecto et Dno. Wolffgango Horaczi-
oczio supremo Cancellario, quos certo scio,
ob

ob veterem et constantem amicitiam nostram
minime defuturos.

LEGATA et CONDITIONES

Post haec primum lego donoque Illmo. Princi-
pi totam meam Bibliothecam, demptis Luthera-
norum et Medicorum libris, quibus ipse non in-
diget, nec delectatur. Item lego donoque bina et de-
cies pulchra quibus ego semper usus sum, argen-
tea pocula deaurata. Item lego Illmo. Principi, duo
candelabra Alabastrina et unum Salinum ex calce-
donio, idque facto, ad perpetuam fidelitatis meae me-
moriam. 2do. Lego donoque Magco. Dno. Joh.
Betzi, Regni Transilvaniae Gubernatori binas ha-
stas velato textas, quas vulgo Dardas vocant. Item
Scutum ferreum deauratum Italicum, item
galeam similem Italicam deauratam et pixide
optimam. 3tio. Relinquo donoque Dno. Galffio
supremo Aulae Illmi. Principis Praefecto Colarium
equi magnum et argento inaurato pondere mar-
carum 2. veteris nostrae conjunctionis ergo. 4to. Le-
go donoque Magco. Dno. Wolffgango Horaczioczio
libros omnes medicos, Chirurgicos, et Anatomicos,
Item omnes libros Theologicos, Evangelicos, et Lu-
theranos. Item Salinum, majus pondere Mar. 8.
5to. Lego donoque ALBERTO SVEGH Iudici Re-
gio Clon: ob sincerum et constantem servatam a-
micitiam, et multam mihi praestitam humani-
tatem 12. argentea cochlearia, quibus ad nullos
usus est pondere marcar. 4. Item lego illi gladium
Polonicum argento inaurato munitum. Item nu-
mismata duo aurea ponderantia 20. Hungaricos aureos.
Caeterum, quod ad meam familiam attinet, sta-
tuo

pis mei clementia gratias etiam ago.
Principio itaque statuo, voloque ut mox
atque Spiritum meum Omnipotenti Deo, qui
mihi illum dedit, per Christum, reddidero, meum
corpus in loco, per me ordinato, et in forma se-
pulchri designato deducatur, reponatur et se-
peliatur, SCHOLA EVANGELICA absque ullo
cantu et strepitu praecedente, cui et mox dabun-
tur fl. 50. Amicis vero subsequentibus pulsatis et
persolutis mox solito campanis. 2do. Constituo
voloque ut bonorum meorum omnium mobilium
et immobilium sit universalis et perpetuus Hae-
res et Possessor Nepos et Alphonso Blandrata
filius ille, quem in Codicillo nominabo, ea ta-
men conditione, UT IN EVANGELICA DO-
CTRINA (abdicato in totum Papatu:) con-
stanter perseveret. Quodsi Romanae Ecclesiae Do-
ctrinam denuo amplectetur (: quod Deus avertat:)
tum nec Haeredem illum meorum bonorum, nec
meum affinem esse volo, sed ut mox omnibus bonis,
quae illi concessimus ademptis, spolietur, et al-
teri ex minoribus Nepotibus donetur et Haeres eius
perpetuus efficiatur. 3tio. Constituo Haeredem univ-
versalem Georgium Blandratam, cum quibusdam
conditionibus quae sequuntur quas omnes absque de-
fectu observare debebit. Quodsi praedicto Georgio
universali Haeredi meo lites aut aliae occurrerint
difficultates, eundem Illmo. Principi primum com-
mendo, ut qui meorum praeteritorum Obsequiorum
memor, dignetur illi adesse, etiam ass. etiam obse-
crando. Commendo illum praeterea Magcis Dno. Joh. Galffio
Aulae Praefecto et Dno. Wolffgango Kovaczi-
oczio supremo Cancellario, quos certo scio,
ob

ob veterem et constantem amicitiam nostram
minime defuturos.

LEGATA et CONDITIONES

Post haec primum lego donoque Illmo. Principi
totam meam Bibliothecam, demptis Luthera-
norum et Medicorum libris, quibus ipse non in-
diget, nec delectatur. Item lego donoque bina et sa-
tis pulchra quibus ego semper usus sum, argen-
tea pocula deaurata, Item lego Illmo. Principi, duo
candelabra Alebrastina et unum Salinum e calce-
donio, idque facto, ad perpetuam fidelitatis meae me-
moriam. 2do. Lego donoque Magco. Dno. Joh.
Geczi, Regni Transilvaniae Gubernatori binas ha-
stas velato tectas, quas vulgo Dardas vocant. Item
Scutum ferreum deauratum Italicum, Item
galeam similem Italicam deauratam et pixide
optimam. 3tio. Relinquo donoque Dno. Galffio
supremo Aulae Illmi. Principis Praefecto Colarium
Equi magnum et argento inaurato pondere ma-
rcam 2. veteris nrae conjunctionis ergo. 4to. Le-
go donoque Magco. Dno. Wolffgango Kovacziocio
libros omnes medicos, Chirurgicos, et Anatomicos,
Item omnes libros Theologicos, Evangelicos, et Lu-
theranos. Item Salinum, majus pondere Mar. 8.
5to. Lego donoque ALBERTO SVEGH Judici Re-
gio Colon: ob sincerum et constantem servatam a-
micitiam, et multam mihi praestitam humani-
tatem 12. argentea cochlearia, quibus ad nullos
usus est pondere marcar. 4. Item lego illi gladium
Polonicum argento inaurato munitum. Item nu-
mismata duo aurea ponderantia 20. Hungaricos aureos.
Caeterum, quod ad meam familiam atinet, sta-
tuo

tuo voloque, ut Stipendia omnia, si quae Servitoribus debentur, confestim illis persolvant, deinde, absque ullo impedimento omnes habeant, et possideant, quicquid ultro laborum suor[um] remuneratione illis dono dedi, quemadmodum apud Regium Iudicem apparebit, cum propria manu scriptum meum apud illos invenietur, ea autem omnia ea conditione illis donavi, ut mihi ad mortem usque fideliter serviant, quod si non fecerint, omnia amittant. Est et Catharina ancilla, quae mihi 4. quoque annis fideliter servivit, cui relinquo fl. 50. qui sunt apud Regium Iudicem, ex quibus fructum capiet, quos et post obitum meum accipere, et recuperare poterit, modo in Servitiô fideliter perseveret, ad obitum meum usque, alioquin nihil similiter, ut alii habitura. Alterum Principem, maximae spei et expectationis Dominum meum denuum obsecrabo, dignetur pro sua erga mea benevolentia curare, ne Testamentum istud aliquo modo violetur, immutetur, aut variis interpretationibus involvatur, sed maneat intactum et ex omni parte integrum, id autem faciet ad divinae, humanaeque Iustitiae Gloriam, quod quidem Testamentum meo iussu me dictante Albae Iuliae in meo Museo fideliter scripsit N. N. meus Amanuensis die 1. Aprilis Ao. 1588. Quod si quid addendum in Codicillo si opus fuerit, ut illum condam apparebit.

Catalogus eorum habeo nunc apud me in paratis aureis, annulis, et argenteis.

Item

Item in vestimentis, pellibus, equis, tapetiis, armis, Instrumentis, almariis, tritico, foeno, vino, avena, vasis mellifis, linteaminibus, ladulis et mensis. Item domum etc.

Scriptum est hoc Testamentum contra licentiam testandi Iuris civilis. Deest enim Subscriptio et Subsignatio Testatoris et Testium eorumque numerus Septenarius, quia nullius Testis in Praesentia factum, Ergo de omni iure irritum.

CARMEN HEXAMETRUM.
Insignia Consistorii Reform. Fagaras. illustrans.

Tu, qui praesenti Sacratas Codice leges,
Et stabilita Patrum Sacratô Foedere Iura
(Queis nec furta nocent, nec edax abolere vetustas
Ulla potest) manibus toties reserare iuberis
Non modo lascivis oculorum flexibus adsis,
Lumina fixa tenens variamque Colorê Tabellam,
Mireris varia confusus imagine rerum
Abdita, sed magis, hic divina mente revolve
Ambiguos nexus, variatas discite Formas.
Res nova, nec visa est istis fabricata figuris
Hactenus Effigies ulli, sed proximus Annus
Mille super septingentos, ter denique quinque
Protulit, artificique manu praeclarus Apelles
Distinxit nobis variô splendore colorum;
Quid tamen ostendant, sic picta Emblemata sacri
Ille ego, quid referant, Phoebeô Carmine dicam.
Proxima Pannoniae stat Transylvania Tellus

Qua

Georgii Blandratę, Legati Regii,
Quęstiones;
A. 1584. d. 12 Apr. Enyedini ad disputandum proposita.

Initio illud comune omnium axioma statuendum est, quod religionis articuli DEI manifesto verbo probari debeant, verbum vero interpretandum, et vsitatis scripturę phrasib9 vtendum, eo, quod extra verbum omnia sunt fallacia aut suspecta.

1. An omnes rejiciant papisticam, capernaiticam et Sacramentariorum opinionem, qui pura signa esse contendunt, in solam commemorationem mortis Christi exhibita.

2. An omnes fateantur, externis signis Spiritus S. gratiam non esse inclusam, et omnem Sacramentorum adorationem explodendam esse sentiant.

3. An omnes admittant, Sacramenta, non solum divinę gratię et promissionis, sed nostrę etiam professionis esse testimonia, nihilq. prodesse, nisi fide recipiantur.

4. An omnes simpliciter teneant, in Coena Dni exhiberi symbolis panis et vini, vel cum pane et vino, verum Christi corpus, et verū ipsius sanguinem, ac demum nos substantialiter pasci Christi carne, quo vere sanciatur sacra illa et nunc abscondita Vnio, qua efficimur caro de carne, et os de ossib9 Chri, capitis nri.

5.

5. Quando panis sit Christus, et vinum sanguis? et, an Christi pręsentia in Sacramento carnalis sit? an alia, et quę sit?

6. An admittendę phrases ad tempus, quę DEi verbo non repugnant, ob publicam pacem?

Prima phrasis: quod vere sub pane vel cum pane corpus Christi exhibeatur, vnione scilicet sacramentali.

Secunda, quod substantialiter carne Christi pascamur, et illi realiter vereque communicemus.

Tertia, quod panis sit corpus Christi sacramentaliter.

Quarta, quod aliud sit nunc Christi corpus, quam ante mortem, sed ob qualitatum duntaxat mutationem.

7. An impii sumant sacramenta vera?

8. An absque fide prosint, vel infidelis verum Christi corpus edere possit?

9. Cur infideles arceantur a sacramentis, cum comedant verum Christi corpus, quod magnopere illis prodesse potest, vti incredulis, antequam sumant, prodesse solet, cum illos, videlicet ad se trahendo, convertat?

Hę sunt, quę Serenissimus Princeps potissimum scire desiderat.

Acceptis his Quęstionibus, Superintendens, Heblerus, sequentes in instanti scripsit, et adversariis per Legatum transmisit Propões:

Tri-

638

Cum ex voluntate Clementissimi Principis placida collatio doctrinæ de Cœna Domini, indicta sit, nostri officii esse videmus, ut, cum debita subjectione, huic pio mandato nos submittamus; quia vero, et alias, et nunc, hæc controversia agitata est, non miscebimus peregrinas materias, sed statum causæ, de qua controvertitur, breviter comprehendemus.

Tria autem sunt capita præcipua, de quibus controvertitur:

1mum. Quod verba Christi: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis novi Testamenti, proprie et in nativa significatione retineri, nec per peregrinam significationem debeat detorqueri.

2dum. Quod in sumtione Cœnæ, non tantum elementa panis et vini, sed, una cum visibilibus elementis, corpus et sanguis Domini accipiantur, non tantum spiritualiter fide, sed etiam ore corporis.

3tium. Quod Corpus et sanguinem Domini, non tantum pii accipiant; sed etiam hypocritæ, quamvis ad judicium.

Not. De his per triduum, in arce Enyediensi disputatum est, ac Nostri, protestatione interposita, ad Suos rediere.

Responsio Ministrorum Ecclae Colossvariensis ad Scripta M. Martini a Kalmancha, in causa Cœnæ Domini edita.

1 Corinth. 2, 3.

Ego (: Paulus :) per infirmitatem et cum timore, et in tremore multo apud vos versatus sum: & sermo meus et prædicatio mea non erat in persvasoriis humanæ sapientiæ verbis, sed in ostentatione spiritus & potentiæ, ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in potentia Dei.

Colossvarini.

Anno M. D. LVI. Die XXV. Julii.

Rdo Christiano Hostio, Pio Pastori Ecclæ Christi in Sabesso, Amico Veterano & Charissimo &c. &c.

Caspar Heltus, Minister Ecclæ Colosvariensis, dono misit.

Piis

EVANGELISCHE LANDESKIRCHE A.B. BIBLIOTHEK IN SIEBENBÜRGEN

Piis ac aequis Lectoribus Christi gratia!

Summum Dei beneficium est patefacta vox Evangelii, per quam certi reddimur de aeterna salute. Huic proximum est illud, quod interdum in his inferiorum his sua singulari bonitate et clementia tales eligit Magistratus, qui dissipatum coetum Ecclesiae resarcire student. Cum igitur ex commissione Illustr. et Magnif. D. Locumtenentis &c. hactenus inter nos et adversam partem tractatum sit, et multorum conscientiis anxie determinationem exspectent, tempusque publicae disputationis protrahi videamus, sine ulla alicujus contumelia scripta, inter nos agitata, in lucem edere voluimus, ut quilibet vel ex his judicium de hac controversia sumere possit. Interim supremi Magistratus voluntati et nos et nostra submittimus, cujus Salutem Domino commendamus.

Vale!

Propositiones M. Martini Calmanchai ab eodem die Martii Evangelistae, Ministris Ecclesiae Colosvariensis porrecta.

1.

Sacramentum Coenae Domini, verba sunt Jesu Christi, et corporis et sanguinis ejus signa.

2.

Sacramenta nisi fidem exerceant in corde, cibi sunt corporales.

3.

Sacramentum Baptismi ex veteri Testamento administratum, non est Novi Testamenti, nisi ideo est verum.

Responsiones Ministrorum Ecclesiae Colosvar.

Ad 1mam Propos.

Minime nos fugit, unde haec manca definitio transsumpta sit, quam in primam propositionem collocasti: sed cur non et reliquas partes, quae in eodem sermone, non post multa sequuntur, etiam addidisti? sic tuam definitionem minime truncatam, sed completam ponere potuisses. Porro si urges: dicimus hanc mancam, truncatamque positam, non Lutheri, sed commentum tui capitis esse: et sic neque Gramma: neque Theolo: si enim secundum sensum Grammaticum construi debet, sic componenda erit: Vocabulum, Signum debet referri ad verba, quod falsissimum est, verba enim signa esse non possunt, vel secundum tuam sententiam, nam de Elementis affirmas, quod

ea signa sint, et aliud repraesentent ac signi-
ficent. Si autem secundum Theologos inqui-
sitio fieri debet, manifesta falsitas conspi-
citur. Definitionem enim ex causis colle-
ctam nec integre recitas, nec secundum
consensum Evangelistarum, finalem enim
causam et quidem minus principalem ponis,
sed materiam cum fine confundis, et plane
nihil de ea disputas; imo praepostere finem,
hoc est remissionem peccatorum, et alia
beneficia, quae hic obsignantur et conferun-
tur, omnino intermittis; et ex Coena Domini
nihil aliud, quam inane spectaculum con-
stituis. Sic itaque non pauci, neque leves er-
rores ex prima propositione tua elici pos-
sunt.

Ad 2dam Propos.

Secunda propositio et authoritatem Sacrae
Scripturae et veritatem Filii Dei evertit.
Non enim ideo verbum Dei falsum est, aut
eius imminuitur authoritas, cum homines ma-
li sunt, et abutuntur Donis divinitus collatis,
quod multis exemplis in similitudinibus de-
clarari potest: Annulus collatus ex contra-
ctu conjugii, si in lutum conjiciatur,
non ideo sequitur annulum aureum non

esse

esse; sed retinet eandem substantiam, et-
iam si in usu sit dissimilitudo: Sicut in
Coena Domini, etsi prophani homines ea abutun-
tur, non tamen substantia Sacramenti muta-
tur, sed rei fiunt corporis et sanguinis Do-
mini quicunque participant sine fide applican-
te, uti Paulus 1 Corint. 11. docet. Item Rom. 3. 3.
dicit: Quid si quidam sunt increduli, num in-
credulitas illorum veritatem Dei facit ir-
ritam? absit: imo sit Deus verax, omnis au-
tem homo mendax. Sic August. Tom. 7. lib. 3.
Contra Donatistas cap. 10. Nec interest,
inquit, cum de Sacramenti integritate et
sanctitate tractatur, quid credat, aut qua-
li fide imbutus sit ille, qui accipit Sacra-
mentum. Interest quidem plurimum ad sa-
lutis viam, sed ad Sacramenti quaestionem
nihil interest: Fieri enim potest, ut homo
integrum habeat Sacramentum, et perver-
sam fidem: sicut fieri potest, ut integra
teneat verba Symboli, et tamen non recte
credat sive de ipsa Trinitate sive de Re-
surrectione. Item ibidem: Sacramenta ubi-
que integra sunt, etiamsi prave intelligan-

tur

tur et discordiose tractentur: sicut Scriptura ipsius Evangelii si eadem ipsa est, ubique integra est, etiamsi innumerabili falsarum opinionum varietate aberatur. &c. Est itaq. 2da tua propositio valde contumeliosa in veritate Dei, et fidei authoritatiq. Christi Coenam hanc instituentis derogat.

Ad 3tiam Proposit.

Tertia Propositio callide et calumniose posita est. Nos de discrimine Veteris et Novi Testamenti aperte et perspicue docemus, quod tu M. Martine inconsiderate confundis, dum umbras et figuras adhuc vis durare in Novo Testamento. Nec quicquam ponimus in nostro Baptismo, quod Vetus Testamentum redolebat. Iam autem hoc tuum praeiudicium ex malo fonte scaturiat, et non eo tendat, et gloria Dei auctior reddatur, eiusq. Ecclae tranquilior, indignum est, ut multis refutetur. Porro si abrenuntiationum ~~causa~~, quae rite in hac sancta actione fiunt, ipsam actionem et substantiam Baptismatis in dubium vertis, superciliose agis. Tibi enim de tantis Mysteriis iudicium vendicas, cum iudicandi facultate plane destitutus sis. Quod omnes pii

pii nunc vident, indeq. ab ipsis Apostolis viderunt, illas nempe abrenuntiationes et iuris esse divini, et de huius Sacramenti essentia, tibi soli inconspicuum est. In definitione Baptismatis, quam Sancti Apostoli, Paulus et Petrus ponunt, omnia habentur implicite seu inclusive, quae in aliis verbis explicite non habentur. Usitatas autem fuisse inde ab Apostolis, monumenta Patrum manifeste ostendunt, Tertull. lib. de Corona Militis, fol. 449. De habitu Mil. fol. 506. &c.

Scriptum M. Martini a Chalmanczhe missum Ministris Ecclae Colosvariensis d. 28. April. Cum in procinctu esset proficiscturus in Ungariam.

Vidi sane imprudentiam Vestram, dum vestris indulgetis assertionibus, patrocinio Doctoris Lutheri vos ipsos privastis, qui ipsissima verba Doctoris illius convellere conati estis. Valete et expectate, veniam cum vobis cum Domino Magnifico visum fuerit.

Martinus a Calmancsha.

Ministri Ecclae Colosvariensis.

A veteribus dictum est: leonem ex unguibus, asinum

asinum ex auribus. Pius igitur ac Ignarus Lector ex abruptis Calmanchai verbis facile colligere potest, quonam spiritu impellatur, satis pro imperio fiunt omnia. Ironicè Reverendum et Piissimum Virum, sancta et sempiterna memoria dignum, Martinum Lutherum, Doctorem vocat, quem prius iniqua censura stupidus confodit dicendo: Mit, mi volt Luther Marton[1] czak ebelkedet, &c. &c. Verum enim verò fata viam invenient. Pius Lector perlustret in postilla majore praeclaram concionem de Eucharistia circa Ferias Paschatos, et conferat membra ejus disputationis, et facile ex subsequentibus, conjunctis cum praecedentibus unam et integram extruet definitionem.

Scriptum Martini a Calmancha Ministri Eccl[2] Colosvariensis missum d. 27. Junii cum rediisset ex Ungaria.

Fratres in Christo dilecti! nos una vobiscum constanter confitemur manducationem corporis et sanguinis Christi, et eam, quae sacramentalis est, et eam, quae spiritualis

NB! Fortsetzung bei dem grünen Lesezeichen. (a 401. oldalon)